

Fransız dilində ailə konsepti və onların idiomalarda əksi

Günay Məhərrəmova

Naxçıvan Dövlət Universiteti

E-mail: gunay.maharramova@adpu.edu.az

Annotasiya. Hazırda bəşəriyyətin müxtəlif ölkələrin, xalqların və mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsinin genişləndirilməsi yolu ilə inkişaf etməsi inkaredilməz faktıdır. Bu proses bütün dünya ölkələrində ictimai həyatın müxtəlif sferalarını əhatə edir. Bu, müxtəlif ölkələrin və mədəniyyətlərin dövlət qurumları, sosial qruplar, ictimai hərəkətlər və ayrı-ayrı şəxslər arasında mədəni mübadilə və əlaqələrin sürətli artımında ifadə olunur. Bunlar isə mədəni kimlik və mədəni fərqlər məsələsini xüsusən aktual edir.

Müxtəlif mədəniyyətlərin daşıyıcıları nikaha girdikdə öz adət-ənənələrini, davranış normalarını da qurduqları ailəyə daşıyırlar. Məhz bu baxımdan müxtəlif xalqlarda “nikah”, “ailə” konseptlərinin və bu konseptlərin dildə reallaşması üsullarının öyrənilməsi aktualıq kəsb edir.

Məqalədə fransız dilində nikah konseptindən, bu konseptin idiomalarda reallaşma üsullarından bəhs edilir.

Açar sözlər: konsept, ailə, idiom, fransız, ifadə

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 12.09.2024; qəbul edilib – 26.09.2024

The family concept in French and its opposite in idioms

Gunay Maharramova

Nakhchivan State University

E-mail: gunay.maharramova@adpu.edu.az

Abstract. At present, it is an undeniable fact that humanity is developing by expanding the interaction of different countries, peoples and cultures. This process covers various spheres of social life in all countries of the world. This is expressed in the rapid growth of cultural exchange and relations between government institutions, social groups, social movements and individuals of different countries and cultures. These make the issue of cultural identity and cultural differences particularly relevant. When bearers of different cultures get married, they carry their traditions and norms of behavior to the family. From this point of view, it is important to examine the concepts of “marriage”, “family” in different nations and the ways in which these concepts are realized in language.

The article talks about the concept of marriage in French, and the ways in which this concept is realized in idioms.

Keywords: concept, family, idiom, French, expression

Article history: received – 12.09.2024; accepted – 26.09.2024

Giriş / Introduction

Bildiyimiz kimi, koqnitiv dilçiliyin əsas vahidi konseptdir. Dildə müxtəlif konseptlər mövcuddur: sevgi konsepti, vətən konsepti, xeyir konsepti, şər konsepti, dost və düşmən konsepti və s. Dildəki ailə konsepti ən maraqlı və aktual konseptlərdən biri sayılır. Ailə konsepti Şvey-

ger-Lerxenfeld, N.P.Lobaçeva, M.K.Lyubart, G.A.Zaikina, E.V.Foteyeva və bir çox başqaları tərəfindən tədqiq olunmuşdur.

M.K.Lubart Fransa cəmiyyətində XVIII-XX əsrlərdə “ailə” konseptini tədqiq etmişdir [7, s.78]. O, ailələrin əsas növlərini müəyyən

etmişdir: sadə (kiçik, ər-arvad, nuklear) ailə, əsasən, bir evli cütlükdən (və ya valideynlərdən biri), nikahda olmayan uşaqları olan və ya olmayan və mürəkkəb (böyük, geniş tip və s.) iki və ya daha çox sadə ailədən ibarət ailə. N.P.Lobaçeva Fransada toy mərasimlərini öyrənmiş və

fransız ailəsində daha çox yayılmış adətləri müəyyən etmişdir. A.F.Şveyger-Lerxenfeld roman qadını – fransız qadınını, onun həyatını, əxlaqını və cəmiyyətdəki mövqeyini tədqiq etmişdir [13].

Əsas hissə / Main Part

Fərqli dillərdə danışan və fərqli mədəniyyətlərə mənsub insanların dünyanı fərqli qəbul etmələri fikri ümumi qəbul edilir və heç bir sübut tələb etmir. Bu, linqvokulturologiyanın və etnopsixolinqvistikanın əsaslandığı əsas nəzəri postulatlardan biridir. Son dövrlərdə mədəniyyət və dil arasındakı əlaqə ilə bağlı məsələlər, mədəniyyət haqqında məlumat olmadan uğurlu kommunikasiyanın qeyri-mümkünlüyü danılmaz bir faktdır. Müxtəlif istiqamətlərdən və bilik sahələrindən olan tədqiqatçılar belə bir nəticəyə gəlmişlər ki, mədəniyyət insanın şüurunda əks olunur və onun kommunikativ davranışının xüsusiyyətlərini müəyyən edir.

Əcnəbilərlə ünsiyyət qurarkən hər hansı bir mədəniyyətin nümayəndələri qrammatik və leksik səhvləri asanlıqla bağışlayır və bunu dil biliklərinin olmaması ilə izah edirlər. Son zamanlar belə bir fikir formalaşmış ki, mədəniyyətlərarası ünsiyyətdə anlaşılmaqlığın əsas səbəbi dillərin fərqliliyi deyil, kommunikantların milli şüurunun fərqli olmasıdır. Mədəniyyətlərarası ünsiyyət problemi “müxtəlif milli şüurların ünsiyyət problemi” kimi başa düşülməlidir. Hər bir xalqın dünyagörüşünün əsasında özünəməxsus obyektiv mənalı sistem, sosial stereotiplər, koqnitiv sxemlər dayanır. Ona görə də insan şüuru həmişə etnik cəhətdən müəyyən edilir.

Müəyyən bir mədəniyyət dünyasının dil vasitəsi ilə təsviri linqvistik şüurun – “mədəniyyət daşıyıcısının real dünyanın obyektləri haqqında perspektiv, konseptual və prosedural biliklərinin məcmusu”nu təşkil edir. Kommunikasiya ilə bağlı problemləri nəzərdən keçirərkən “insan şüurunun onun kommunikativ fəaliyyətini təmin edən mexanizmlər toplusu” kimi başa düşülən kommunikativ şüur haqqında danışmaq məqsədəuyğundur. Kommunikativ şüurun xüsusiyyətlərində kommunikativ davranış fərqləri də özünü göstərir. İnsanların kommunikativ şüurunun öyrənilməsi üçün kommunikativ kate-

qoriyaların, eləcə də onların kommunikativ fəaliyyəti ilə bağlı konseptlər haqqında biliklərin öyrənilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edir. Hər bir xalqın konseptsfərasının özünəməxsus xüsusiyyətləri vardır. Elmi ədəbiyyatda “konsept” anlayışı müxtəlif şərtlərə malikdir və çox vaxt fərqli məzmun daşıyır. Linqvomədəniyyətsünaslıq üçün daha çox üstünlük verilən linqvokulturoloji konseptdir ki, bu da “dil, şüurun və mədəniyyətin hərtərəfli öyrənilməsinə yönəlmiş şərti mental vahid” kimi başa düşülür.

“Ailə” konseptini mədəniyyətlərarası aspektdə nəzərdən keçirərkən “ailə” anlayışının müxtəlif mədəniyyətlərdə fərqli olmasından çıxış etmək lazımdır. Hər bir mədəniyyətin özünəməxsus “ailə” konsepti vardır. Bu məfhumun müxtəlif məzmunu dil və nitqdə öz əksini tapır və leksiko-qrammatik, funksional, pragmatik xüsusiyyətlərdə özünü göstərir [7, s.91].

Fransızlar arasında ailə və nikahın tədqiqi bir sıra səbəblərə görə elmi əhəmiyyət kəsb edir. Fransızlar Avropanın ən böyük xalqıdır və onların dünya mədəniyyəti xəzinəsinə böyük töhfələr verməsi şübhəsizdir. Mənəvi mədəniyyətin bir çox sahələrində XVIII-XX əsrin əvvəllərində Fransa Avropanın ən mühüm “tərzi idi”. Sosial “dünyanın emalatxanası” Fransada bu dövrdə sosial yenidənqurma prosesləri çox parlaq şəkildə baş verdi, müxtəlif ailə-nikah modelləri meydana çıxdı. Onlar təkcə bu ölkədə deyil, xaricdə də insanların davranışlarına təsir göstərirdi. Napoleon Məcəlləsi ilə müəyyən edilmiş nikah və ailə ilə bağlı hüquq normaları əksər Avropa ölkələrində müvafiq qanunvericiliyin prototipi rolunu oynayırdı. Fransada ailə problemlərinə xeyli əsər həsr olunub. XX əsrin 70-80-ci illərində bu mövzuya həsr olunmuş əsərlərin sayı həddindən çox artdı [3, s.220].

J.-J.Russo (1712-1778) bir sıra əsərlərində və hər şeydən əvvəl, “Yeni Heluaza” (1761) və “Emile” (1762) əsərlərində ideal, xoşbəxt ailə

obrazını verir və belə bir ittifaqın yaranmasına nəyin töhfə verəcəyini göstərir. O, nikahdan ləyaqətli və müqəddəs bir ittifaq kimi danışır [7, s.180]. Maarifçilər qalaktikasından yalnız D.Didronun (1713-1784) bu məsələ ilə bağlı mövqeyi qeyri-müəyyəndir.

D.Didro ədəbi macəra janrlı əsərlərindən birində, *Supplément au Voyage de Bougainville* (1796) əsərində evliliyi tənqid edir. Lakin “Le père de famille”də (1758) Didro, əksinə, onun tərəfdarı kimi görünür [10, s.173].

XVIII əsrdə ailəyə, qadınlara böyük əhəmiyyət verirdilər. Uşaq qadınların fəaliyyətinin mərkəzinə çevrilmişdi. Səlahiyyətli uşağın ən yaxşı şəraitdə olması zəruriliyini əsas hesab edirdilər. Ana sevgisi sivilisasiyanın dəyərinə və yaxşı davranış tərzinə çevrilmişdi. Kişi hər şeydən pul qazanan, qadın isə evin qoruyucusu idi. Yazıçıların “Qadın mövzusu” ilə bağlı arqumentləri də maraq kəsb edir. Volter qadınların gücünü qəbul edir. O deyir: (Lingénu): *Il faut convenir que Dieu na créé les femmes que pour apprivoiser les hommes: (“Etiraf etməliyə ki, Allah qadınları yalnız kişiləri ram etmək üçün yaratmışdır”)*.

XX əsrdə müstəqil elmi istiqamət yaranıb inkişaf etməyə başladı. Ailə konsepti, əsasən, folklor materialları əsasında öyrənilirdi. Bu qəbildən olan əsərlər görkəmli alim A.Van Genepin (1873-1957) adı ilə bağlıdır. Onun “Fransız folkloru dərslisi” əsəri müasir fransız etnoloqları tərəfindən “Fransada müasir etnologiya elminin həqiqi əsəri” kimi tanınır [12, s.47]. İkinci Dünya müharibəsindən sonrakı iki onillik ərzində əksər Avropa kapitalist ölkələrində, ingilis demoqrafı C.Hajnalın fikrincə, evlilik adətlərində bir növ “inqilab” baş verdi.

Müasir dövərdə Fransada valideyn hüquqları və hər şeydən əvvəl, atalıq haqqında debatlar əsl mədəni hərəkət təşkil edir. İndi ailə artıq ata üzərinə deyil, daha çox hüquq subyekti kimi uşaq konseptinə əsaslanır. Atanın yeri və funksiyaları mübahisə mövzudur, uşaq isə ümumi maraq mövzusunə çevrilir. Fransada və digər Qərb ölkələrində gələcək atalar olan əksər kişilər, fetal ekoqrafiyada, eləcə də doğuş zamanı iştirak edirlər.

Tədricən ata rolunu təsdiq edən ənənəvi münasibət və mərasimlər (nikah, din) valideyn-övlad münasibətləri ilə nikah arasında ayrılma eh-

timalının yaranması (atanın bioloji ata olmadığı ailələrin vəziyyəti), həmçinin cinsi həyat və doğuş arasında bölgünün ortaya çıxması ilə (kontrasepsiya, abort və süni mayalanma üsullarının inkişafı ilə) öz təsirini itirdi [6, s.18].

Bu mövzunun bəzi aspektləri müasir rus etnoqrafların əsərlərində nəzərdən keçirilmişdir. Onların arasında, məsələn, L.V.Pokrovskaya və Y.İ. Ivanovanın “Qərbi və Cənubi Avropa xalqlarının nikahı” monoqrafiyasındakı “Fransa xalqları” məqaləsi vardır [8, s.37]. 1990-cı illərdə Fransada qadınların ölkənin iqtisadi həyatında fəal iştirakı müşahidə edilirdi. Müxtəlif fəaliyyət sahələrində çalışan qadınların sayının 6,5 milyon nəfər olduğu 1960-cı illə müqayisə etdikdə 1999-cu ildə bu rəqəm 11,5 milyon nəfərə yüksəlmişdir. Qadınlar kişilərə nisbətən daha tez-tez iş tapırlar (2040-cı ildə 90% – bunlar ekspert proqnozlarıdır). Qadınlar kişilərdən daha aktivdirlər. Onlar işi, ev işlərini və uşaq tərbiyəsini necə tamamlamağı bilirlər. Bu gün qadınlar demək olar ki, bütün fəaliyyət sferalarına buraxılır: 5000 müəssisədə rəhbər vəzifələrdə 6,3% qadın var, dövlət orqanlarında qadınların da özünü göstərə bildiyi vəzifələr yaranır. 1993-cü ildən bəri kişi işsizliyi qadın işsizliyi ilə müqayisədə artmaqdadır. Sonuncular rəhbər vəzifələr tutur, tibbdə, hüquqda, kənd təsərrüfatında, təhsildə özünü göstərir [1, s.12]. Uzun müddət kölgədə qalan, ev işlərinin, uşaqların qayğısına qalan qadınlar indi başqa yerləri fəth edir, cəmiyyət həyatının daha dərin qatlarına daxil olurlar. XX əsrdə Fransada qadınların mülki və siyasi hüquqlar əldə etmə prosesi daha da intensivləşdi. “Bu yeni davranış modeli ailə həyatına mənfi təsir göstərir. Problem yaranır: uşaqların təlim-tərbiyəsi ilə kim məşğul olacaq? Kişilərin xəyanətlərinin sayı artır, qadınlar asanlıqla boşanırlar. Valideynlərindən biri ilə ayrılan uşaqlar əziyyət çəkirlər” [1, s.14].

Bu gün elmi müstəvidə ailənin aşağıdakı tərifini hamı tərəfindən qəbul edilir. “Ailə - nikah və ya qohumluğa əsaslanan, üzvlərini ümumi məişət, qarşılıqlı yardım, mənəvi və hüquqi məsuliyyətlə bağlayan kiçik qrupdur. Ailə insan cəmiyyətinin əsas institutudur. İzahlı lüğətdə “ailə” konseptinin şərhə belədir: ailə bir yerdə yaşayan yaxın qohumlar qrupudur” [9, s.711].

Evlilik – nikah yaşına çatmış və başqa nikahda olmayan qadın və kişinin qanunla müəy-

yən edilmiş şərtlərə və qaydalara riayət etməklə, ailə yaratmaq məqsədilə bağlanan azad, bərabərhüquqlu ittifaqdır. Ailənin və nikahın ən mühüm funksiyalarına aşağıdakılar daxildir: cinsi əlaqənin tənzimlənməsi; əhalinin çoxalması; sosiallaşma; qayğı və qorunma; sosial müqəddəratı təyin etmə. Ailənin sadalanan funksiyalarından əlavə, gündəlik həyatın təşkili, şəxsi istehlak, ilkin sosiallaşma və uşaqların təlim-tərbiyəsi, qocalara, əlillərə və əmək qabiliyyəti olmayan ailə üzvlərinə psixoloji və maddi dəstək funksiyaları da az əhəmiyyət kəsb etmir [5, s.319]. Qeyd etmək lazımdır ki, ailənin funksiyaları cəmiyyətin digər sosial institutları arasında ailənin yerini müəyyənləşdirməklə yanaşı, həm də onun əsrlər boyu özünü qoruyub saxlayan canlı orqanizm kimi əhəmiyyəti bütövlükdə cəmiyyətdə fərdin mövcudluğunun mənasını daha yaxşı anlamağa imkan verir [11, s.86].

Ailənin spesifikliyi onun funksiyalarının unikallığını da müəyyən edir. Onlardan ən mühümü – prokreativ – Böyük Fransız İnkilabı dövründən bu günə qədər Fransada kifayət qədər böyük dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Demək olar ki, əhalinin bütün təbəqələrinin ailələrində doğum səviyyəsi azalıb. Bu, uşaq qayğılarının artması ilə əlaqədardır. Beləliklə, sadə reproduksiya öz yerini keyfiyyət tərəfinə vermiş kimi görünür. Reproduktiv funksiyada sosiallaşma prinsipinin güclənməsi gənclərin və ümumiyyətlə, cəmiyyətin mədəniyyətinin və təhsilinin yüksəlməsinə səbəb olmuşdur. Mürəbbiyələrin, müəllimlərin və tərbiyəçilərin rolu xeyli artmışdır. Bununla yanaşı, uşaqlara qulluq və tərbiyəsində nənə və babaların rolu azalır. Uşaqların təhsil və tərbiyəsində əhəmiyyətli sosial element vardır ki, bu da özəl uşaq bağçalarının və internat məktəblərinin yaranmasıdır. Kəndli mühitində ailənin, qohumların rolu daha yüksəkdir. Burada etnomədəni ənənələrin ötürülməsi daha intensiv xarakter alır ki, bu da mədəniyyətin və ayinlərin etnik komponentlərinin daha çox qorunub saxlanması ilə əlaqədardır.

Parisdə ailəyə ötürülən etnik adət-ənənələrin rolu daha sadədir və bəzi hallarda (uşaqların pansionatlarda tərbiyəsi) onların yaşlı nəsilədən gənclərə ötürülməsi mexanizmi pozulur. Ailənin cinsi həyatla bağlı funksiyası ər-arvadın münasibətlərindən, onların evliliyə, sevgiyə, ni-

kahdankənar əlaqələrin yolverilməzliyinə, konkret cəmiyyətdə qəbul edilmiş sosial stereotiplərə baxışlarından asılı olaraq müxtəlif ailələrdə fərqli inkişaf edir [1, s.23].

Əksər ailələr bir növ psixoloji bütövlük təmsil edirlər. Onlar öz üzvlərini qorumaq və dəstəkləmək funksiyasını yerinə yetirirlər. Fransız ailələrinə xas olan başqa bir funksiya müəyyən bir sosial təbəqənin özünəməxsus mədəniyyətinin müəyyən xüsusiyyətlərinin yetişdirilməsi və sonrakı nəsələ ötürülməsi: gündəlik həyatda, mənsub olduqları cəmiyyətdə və bütövlükdə cəmiyyətdə davranışdır. Bu məsələ ilə bağlı tədqiqatçıların əsərlərini tədqiq edərək, “ailə” konseptini tarixi prizmadan araşdıraraq belə nəticəyə gəlmək olar ki, bu gün “ailə” konsepti ciddi dəyişikliklərə məruz qalıb. “Ailə” anlayışı tarixin inkişafı və dövnlərin bir-birini əvəz etməsi ilə dəyişdi. Quldarlıq və feodal cəmiyyətlərində bilavasitə sosial-iqtisadi və istehsal münasibətləri sisteminə yalnız kişilər daxil edilirdi. Qadınlar bu sistemə yalnız ərləri vasitəsilə bağlanırdılar. Bütün vəzifələr və ailənin məsuliyyəti kişiyə həvalə edildi. O, qanuni olaraq bütün ailə üzvlərinin, övladlarının sahibi elan edildi.

Əgər XVIII-XIX əsrlərdə evlilik iki sevən qəlbın birləşməsinə layiq müqəddəs bir qurum sayılırdısa, qadınlar ailəyə böyük əhəmiyyət verir və uşaq onların fəaliyyətinin diqqət mərkəzinə çevrilirdisə, XX əsrdə “ailə” konsepti dəyişdi. Ailədə rolların yenidən bölüşdürülməsi baş verdi. Feministlərin hərəkatı getdikcə gücləndi və qadınlar kişilərdən daha aktiv həyat tərzinə keçdilər. Onlar işi, evi və uşaq tərbiyəsini bir arada tutmağı bacarırlar. Bu gün qadınlar demək olar ki, bütün fəaliyyət sferalarına daxil olmuşlar. Bunun nəticəsində də boşanmaların və təkrar nikahların sayı artmışdır. Əslində, Fransa cəmiyyətində ailə konseptinin hansı durumda olduğunu araşdırdıqda şahidi oluruq ki, bu vəziyyət tək Fransa üçün xarakterik deyil. Digər Avropa ölkələrində, hətta Şərqi ölkələrində də bu durumun az dəyişik variantları ilə qarşılaşmaq mümkündür. O cümlədən Azərbaycanda. Xalqların ailə, nikah məsələlərinə münasibəti onların dilində əks olunur. Xalqın adət-ənənəsinin, yaşayış tərzinin ən reallaşdığı dil vahidləri isə idiomlardır. Fransa cəmiyyətində tarixən və bu gün mövcud olan ailə konsepti fransız dili-

nin zəngin idiom-frazeoloji layında öz əksini tapmışdır.

İdiomlar dilin ən maraqlı vahidləri sayıla bilər. Çünki idiomlar özündə məcaziliyi, ekspressivliyi, emosionallığı, ekstralinqvistik amilləri hifz edirlər. O cümlədən mənsub olduğu xalq həyatı ilə bağlı olurlar. İdioma elmi ədəbiyyatda belə tərif verilir. “Həqiqi mənalı sözlərin qarşılığı olub, onu məcazi mənə ilə bildirən sabit söz birləşmələrinə idiom deyilir. Həqiqi mənalı sözlərin qarşılığı olub, onu məcazi mənə ilə bildirən sabit söz birləşmələridir. İdiomların əsas əlaməti onların mənə bütövlüyüdür, monolit birliyidir. İdiomların ifadə etdiyi məfhum başqa sabit söz birləşmələrinə nisbətən konkret mənalı olur. Onlar bu və ya digər sözün ekvivalenti, məcazi mənə ilə verilən sinonimi kimi dildə özünü göstərir və formaca mürəkkəb sözlərə oxşayır. Məsələn, ağzını yığışdırmaq, beynindən çıxarmaq, ələ baxmaq, gəmiləri dəryada batmaq və s.” [2, s.357].

İzahlı dilçilik terminləri lüğətində “idiom” komponentli bir çox terminə rast gəlmək mümkündür. Məsələn, lüğətdə “idiom birləşmələr, idiom erqonimlər, idiom forma, idiom hidronimlər, idiom ləqəb, idiom təxəllüs, idiom toponim, idiomatik, idiomatik birləşmə, idiomatik cümlə, idiomatik ibarələr, idiomatik ifadələr, idiomatik ləqəb, idiomatik söz, idiomatik təxəllüs, idiomatik mürəkkəb söz, idiomatik olmayan mürəkkəb söz, idiomatika, idiomaların tərcüməsi, idiomun dəyişdirilməsi və s. terminlər yer almışdır. Bütün bunlar dilçilikdə idiom terminin nə qədər böyük bir sahəni əhatə etməsini göstərir. Fransız dilində ailə konseptini əks etdirən idiomları şərti şəkildə iki yerə bölmək olar: 1. Komponentlərindən biri ailə üzvlərinin adlarından ibarət olan idiomlar; 2. Ümumi semantikasını ailə konseptini əks etdirən idiomlar. Biz məqalədə əsasən komponentləri ailə üzvlərinin adından – pere, mere, frere, fill, fils, soeure, tante, oncle – ibarət olan idiomlardan nümunələr vermişik. Tərkibində ailə-famille leksik vahidi olan idiomlar: *laver son linge sale en famille*. Hərfi mənası belədir: *ailə ilə çirkli paltar yumaq. xoşagəlməz məsələləri ictimai deyil, müvafiq qrup daxilində həll etmək; məsələləri təmkinlə və şahidlər olmadan həll etmək; mübahisəni şəxsi həll etmək; aranızdaki fikir ayrılıqlarını həll etmək*. Azərbaycan dilindəki

ekvivalenti *ev bizim, sirr bizim; evin sirri evdə qalar* kimi deyimlərdir. *De bonne famille*. **Hərfi mənası *de famille honnête; bien considérée; poli; bien élevé avec un minimum d'argent* – yaxşı ailədən, vicdanlı ailədən; yaxşı he-sablanmış; nəzakətli; minimal pulla yaxşı rəftar olunur** kimi tərcümə olunur. Azərbaycan dilindəki qarşılığı kimi “yaxşı ailədən çıxmış, yaxşı nəsilədən olan” kimi tərcümə olunur. Tərkibində *mère* – *ana* komponenti olan idiomlar: ***prudence est mère de sûreté***. *Il faut être prudent pour rester sain et sauf*. Exemples: *Oui, et «la prudence est mère de sûreté»: je sais! Devant de tels enjeux économiques, je reconnais avec M. Bangemann que la prudence est mère de sûreté*. Comme on dit, ***prudence est mère de sûreté***. Car comme dit le proverbe, ***prudence est mère de sûreté***. On dit que ***prudence est mère de sûreté***; nos dirigeants nationaux devraient faire preuve de prudence dans cette situation en refusant de participer au combat [13]. Azərbaycan dilindəki ekvivalenti belədir: *Ehtiyat igidin yaraşığıdır*. Tərkibində *grand-mère* leksik vahidi işlənən idiomlar: *est-ce que je te demande si ta grandmère fait du vélo? [exp] je ne t'ai rien demandé!; mêle-toi de tes affaires!* [13]. Hərfi mənası: *Mən səndən soruşuram ki, sənənin nənən velosiped sürür? [ifadə]. Mən səndən heç nə soruşmadım!; öz işinlə məşğul ol!* Azərbaycan dilindəki ekvivalenti: *Səndən soruşdum ayın neçəsidir?; Tərkibində “oğul və ata” “père və fils” leksik vahidləri işlənən idiomlar. A père avare, fils prodigue* – le fils prend souvent une attitude contraire à celle du père. Hərfi mənası: *xəsis ataya, azğın oğula; Oğul çox vaxt atanın əksinə münasibət sərgiləyir*. Azərbaycan dilində ekvivalenti: *Xəsis atanın comərd oğlu; Fərsiz atadan fərli oğul;*

tel père, tel fils – on retrouve la personnalité du père chez le fils; père et fils se ressemblent; le fils est à l'image du père. Exemples: “**Tel père, tel fils**” ne se vérifie pas toujours, M. Snart.Chandler: *Tel père, tel fils*. Et bien, **tel père, tel fils**. Comme les fils d'anciens participants à ce tournoi, Boucher et Nick Chyzowski du Pacifique donnent un nouveau souffle à l'adage «*tel père, tel fils*». Tans pis pour “**tel père, tel fils**” [13].

Azərbaycan dilində ekvivalenti: *ata-oğul kimi; ata-oğul kimi mehriban olmaq və s.*

Ton père n'est pas vitrier – tu n'es pas transparent; on ne voit pas ce qu'il y a derrière toi; tu obstrues mon champ de vision. Hərfi mənası belədir: atan şüşəçi deyil, sən şəffaf deyilsən; sənin arxanda nə olduğunu görə bilmirik; mənim görmə sahəmi əngəlləyirsən. Azərbaycan dilində ekvivalenti: *Örtülü bazar dostluğu pozar.*

Rester fille – rester célibataire; rester vierge; rester fidèle. Qız qalmaq; subay qalmaq; bakirə qalmaq; sadıq qalmaq və s. Bəhs edilən fransız idiomunun semantikasını ilə Azərbaycan dilindəki semantikasını demək olar ki, eynidir.

Bon dieu pour des canards sauvages – il ne faut pas prendre les gens pour des imbéciles; il

ne faut pas se moquer des gens. İfadənin hərfi mənası: Allahın övladlarını vəhşi ördək kimi qəbul etməməliyik! İnsanları axmaq kimi qəbul etməməliyik; insanlara lağ etməməlisən. Dilimizdəki ekvivalenti “*Xəmir yeyənin fağırı olmaz*”.

La vérité sort de la bouche des enfants – les enfants n'ont pas peur de dire la vérité; les enfants n'ont pas de problème à dire des vérités qui fâchent; les enfants ne disent que la vérité. Həqiqət uşaqların ağızından çıxır; uşaqlar həqiqəti söyləməkdən qorxmurlar; uşaqlar qəzəbli həqiqətləri söyləməkdə çətinlik çəkmirlər; uşaqlar yalnız həqiqəti söyləyirlər. Azərbaycan dilində ekvivalenti: *Sözün düzünü uşaq deyər; Sözün düzünü uşaqdan soruş.*

Nəticə / Conclusion

Göründüyü kimi, müxtəlif həyat tərzinə, adət-ənənələrə malik olan fransız və Azərbaycan xalqlarının dilində işlənən və ailə konseptini əks etdirən idiomlar nə qədər fərqli olsalar da, ümumi qanunauyğunluqdan kənara çıxmır-

lar. Bu onu göstərir ki, ailə və nikah anlayışlarına aid olan dəyərlərin çoxu dünyanın bütün xalqları üçün az və ya çox dərəcədə eynilik kəsb edir..

Ədəbiyyat / References

1. Журнал «Лабель Франс», № 48. – окт. 2002 г. – 48 с.
2. Sadıqova, S., Hüseynova, N., Novruzova, S., Həsənli-Qəribova, Ş. İzahlı dilçilik terminləri lüğəti. – Bakı: Elm, 2019.
3. Голиков, М.А. Семья: Книга для чтения: Книга 1. – Москва: Политиздат, 1991. – 346 с.
4. Идиомы французского языка [Elektron resurs] <https://polyidioms.narod.ru/index/0-128>
5. Кравченко, А.И. Социология. Учебное пособие для студентов высш. пед.учеб.заведений. – Москва: Академия, 2002. – 416 с.
6. Ларина, Т.В. Категория вежливости в англ. и рус. коммуникативных культурах: Монография. – Москва: Издат.-во РУДН, 2003 г. – 315 с.
7. Любарт, М.К. Семья во французском обществе. Конец XVIII – начало XX в. – Москва: Наука, 2005.
8. Ожегов, С.И., Шведова, Н.Ю. Толковый словарь рус.яз.: 80 000 слов и фразеол. выражений/ Рос.Акад.наук. Институт рус.яз., 1996 г. – 906 с.
9. Орлянская, Т.Г. Национальная культура через призму пословиц и поговорок // Вестник Московского Университета, лингвистика и межкультурная коммуникация. 2003 г., № 3. – 65 с.
10. Прошин, Л.В. Семья: 500 вопросов и ответов. 2 изд. – Москва: Мысль, 1994. – 463 с.
11. Садохин, А.П. Введение в теорию межкультурной коммуникации. – Москва: Высш. шк., 2005 г. – 310 с.
12. Торкунов, А.В. Современные международные отношения: Учебник для вузов. – Москва: РОССПЭН, 2001. – 583 с.
13. Швейгер-Лерхенфельд, А.Ф. Женщина. Ее жизнь, нравы и общественное положение у всех народов земного шара (сборник) Подробнее на livelib.ru: <https://www.livelib.ru/book/1000516549-zhenschina-ee-zhizn-nravy-i-obschestvennoe-polozhenie-u-vseh-narodov-zemnogo-shara-sbornik-a-f-shvejger-lerhenfeld>

Концепция семьи во французском языке и её выражение в идиомах

Гюнай Махаррамова

Нахчыванский Государственный Университет

E-mail: gunay.maharramova@adpu.edu.az

Резюме. В настоящее время неоспоримым фактом является то, что человечество развивается путем расширения взаимодействия разных стран, народов и культур. Этот процесс охватывает различные сферы общественной жизни во всех странах мира. Это выражается в быстром росте культурного обмена и связей между государственными учреждениями, социальными группами, общественными движениями и отдельными людьми разных стран и культур. Это делает проблему культурной самобытности и культурных различий особенно актуальной. В условиях межкультурной интеграции участники любого вида межкультурных отношений, особенно количества межнациональных браков, которые с каждым днем увеличиваются, должны знакомить с другой культурой, ее обычаями, нормами поведения и др. Важно знать, что означают такие понятия, как «брак», «семья» у представителей французской культуры.

В статье говорится о понятии брака во французском языке, а также о способах реализации этого понятия в идиомах.

Ключевые слова: концепт, семья, идиома, французский язык, выражение